
RECENZE KNIH

Vágnerová M.: **Psychopatologie pro pomáhající profese** 3. rozšířené a přepracované vydání, Praha, Portál, 2004, 869 stran, ISBN 80-7178-802-3.

Autorkou recenzované učebnice je zkušená dětská klinická psycholožka, která již po řadu let vyučuje – nyní na Husitské teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. V odborném světě je uznávána jako přední odbornice v oblasti pedopsychologie, vývojové psychologie a psychologie hendikepu, napsala mnoho učebních textů i vědeckých pojednání.

Prof. PhDr. RNDr. Marie Vágnerová patří do generace psycholožek a psychologů, kteří přímo navazují a tvořivě rozvíjejí obor v intenci zakladatelů naší dětské psychologie – prof. PhDr. Zdeňka Matějčka a prof. PhDr. Josefa Langmeiera.

Práce je rozdělena do čtyřech částí, 31 kapitol a mnoha podkapitol. Závěrem nalezneme na 18 stránkách použitou literaturu (nejnovější z r. 2002) a věcný rejstřík.

Jedná se – na naše poměry a pokud jde o původní díla napsaná jednou autorkou či autorem – o skutečně rozsáhlou publikaci, kterou čtenáři nejdříve přiblížíme prostým výčtem jednotlivých částí a kapitol.

I. Základní okruhy obecné psychopatologie – Úvod; Vymezení normy; Mechanismus vývoje psychických odchylek; Stručný přehled poruch jednotlivých psychických funkcí.

II. Psychologická problematika nemocných a zdravotně postižených – Somatická nemoc jako psychologický problém; Poruchy a onemocnění centrálního nervového systému (CNS); Psychologická problematika zdravotně postižených; Zrakové postižení jako hendikep v oblasti orientace; Postižení sluchu a řeči jako komunikační hendikep. Tělesné postižení jako funkční i estetický hendikep.

III. Vybrané duševní a behaviorální poruchy – Demence; Mentální retardace; Pervazivní vývojové poruchy; Schizofrenie; Afektivní poruchy; Neurotické a úzkostné poruchy; Posttraumatické poruchy; Disociativní (konverzní) poruchy; Somatoformní poruchy; Psychické poruchy spojené se somatickými problémy; Suicidální syndrom jako projev autoagrese; Poruchy osobnosti a chování.

IV. Psychologická problematika odlišného životního stylu a sociální patologie – Problémy spojené s odlišným životním stylem; Problémy spojené s nevhodným působením rodiny; Problémy vyvolané negativním působením společnosti; Závislost na ideologii; Pracovní a ekonomické problémy; Agre-

sivní syndrom; Poruchy chování v dětském věku a dospívání; Psychologie kriminálního chování a penitenciárního působení; Psychologie oběti trestného činu.

Recenzovaná práce tematizuje psychopatologii a tradiční evropské pojetí, jež běžně nalézáme v učebnicích psychiatrie, významně je doplňuje a rozšiřuje o psychosociální dimenzi. Důrazem na sociální aspekty lidského jednání ve zdraví i v nemoci naplňuje paradigma současné medicíny, jíž je biopsychosociální přístup. Tuto skutečnost zdůrazňují, protože díky technickým možnostem, novým technologiím a metodám dochází k nerovnoměrnému rozvoji vědních disciplín, kdy se zkoumání psychologické a sociální dimenze lidské bytosti nahlíží stále více optikou přírodních věd a zejména biologie. Uniká pak to specificky lidské, co je třeba při prevenci i léčebné pomoci respektovat a co je z hlediska vývoje člověka nadějně. Lidská bytost je vývojově i aktuálně bez druhého nemyslitelná a náš život potřebuje smysl.

Tato učebnice psychopatologie je psána v duchu celostního pojetí člověka. Zdůrazňuje zkoumání jevů ve vývoji a v sociálním kontextu, čtenáře obohacuje i o oblasti, s nimiž se v tradiční psychopatologii nesetkáváme, neboť souvisejí s moderní dobou (např. sociokulturní hendikep, problematika adaptace imigrantů, působení extrémních religiózních učení na psychiku). Při zpracování témat se ukazuje být výhodou, že autorka je svým zaměřením a srdcem dětskou psycholožkou, s vyhraněným smyslem pro systematickosti a se současným širokým záběrem do oblasti přírodních věd a zvláště biologie (včetně genetiky). Její vzdělání (PhDr., RNDr.) jí to velmi dobře umožňuje a ke čtenáři se tak psychopatologická problematika dostává zaměřená a zaostřená z různých úhlů.

Učebnice psychopatologie je dílem úctyhodným a napsaným s velkou didaktickou zkušeností. Její názornost je umocněna příklady z klinické praxe, dětskými kresbami, grafy, fotografiemi apod. Každá kapitola je uzavřena souhrnem a klíčovými výrazy – což uvítají zejména studenti. Autorka respektuje současnou klasifikaci duševních a behaviorálních poruch (MKN-10), což je dnes nezbytné, a při dalším vydání knihy (o němž nepochybuji) bych doporučoval, aby ve zdravotnictví běžně užívané (a závazné) zkratky poruch zdraví byly rámcově uvedeny i v této výborné učebnici.

Prof. PhDr. RNDr. Marie Vágnerová píše, že publikace je určena zejména studentům oborů sociální práce, speciální a sociální pedagogiky a samozřejmě i pracovníkům těchto oborů. Avšak i lékaři vykonávající klinickou praxi, stejně jako kliničtí psychologové, se náplní práce řadí mezi „pomáhající profese“ – mnozí se k tomu hrdě hlásí a své

pacienty nazývají stále častěji klienty. Proto i jim lze recenzovanou učebnici doporučit, podobně jako studentům psychologie a lékařství. Jistě se pro své mimořádné kvality stane součástí příručních i velkých odborných knihoven.

Prof. PhDr. Jan Vymětal

Hrdlička M., Komárek V. a kol.: **Dětský autismus** Vydavatel Portál, 1. vydání, 2004, 208 stran, ISBN 80-7178-813-9.

Po mnoha letech, od vydání známé knížky MUDr. R. Nesnídalové „Extrémní osamělost“, vychází nová, moderní a neobyčejně zdařilá publikace autorů M. Hrdličky a V. Komárka s kolektivem, která je první českou mezioborovou monografií o dětském autismu. Monografie má vysokou odbornou úroveň, problematika autismu je zpracována podle nejnovějších vědeckých poznatků a obsahově je srovnatelná s kvalitními zahraničními učebnicemi. Jednotlivé kapitoly jsou zpracovány odborníky z oblastí psychiatrie, neurologie, genetiky a psychologie a tyto různé úhly pohledu umožňují získat detailní a přitom celistvý pohled na problematiku autismu. V úvodu je poutavě popsán historický vývoj koncepce autismu, v následujících kapitolách, které popisují neurobiologický a psychologický model postižení, jsou diskutovány neuroanatomické a neurofyzilogické aspekty autismu a teorie, které se snaží vysvětlit autismus z pohledu neuropsychologie, založené na zkoumání kognitivních procesů. Kapitola týkající se klinického obrazu dětského autismu obsahuje – vedle podrobných epidemiologických údajů – výstižný popis psychopatologie a současná kritéria pro stanovení diagnózy. Kapitoly o diferenciální diagnostice pervazivních vývojových poruch z pohledu neurologa a z pohledu psychiatra usnadňují nejen teoretickou orientaci v této komplikované problematice, ale jsou také užitečným a přehledným vodítkem pro praxi. Podrobně je prezentována psychodiagnostika poruch autistického spektra, jsou popsány skrínigové a diagnostické nástroje, přehled používaných posuzovacích škál a semistrukturované

interview. Významným obohacením této interdisciplinární publikace jsou kapitoly odborníků z oblasti neurologie a genetiky, zabývající se elektroencefalografickými a morfologickými nálezy u autistů a výsledky genetických studií cílených na hledání kandidátních genů.

Monografie rovněž pojednává o komplexní léčbě autistických poruch, přehledně jsou popsány psychofarmakologické postupy, je srovnávána jejich účinnost a zdůrazněno pravidlo syndromologického ovlivňování. Závěrem jsou zmíněny také neúčinné nebo obsolentní intervence. Samostatná kapitola je věnována léčbě výchovnými a psychologickými prostředky, které využívají poznatky z kognitivní, vývojové a behaviorální psychologie a speciální pedagogiky. V knize je rovněž věnována značná pozornost sociálním aspektům autismu, zejména zvládnání chronické, stresové situace v rodině při výchově autistického dítěte. Závěrem jsou připojeny rady těmto rodinám a vedle možností odborné péče je zdůrazněn také význam svépomocných organizací. Na konci monografie je několik kazuistik, nebo spíše příběhů autistických dětí, které ilustrují zvláštnosti autistického chápání okolního světa a přibližují čtenářům jejich psychiku.

Monografii lze vřele doporučit všem psychiatrům, psychologům, speciálním pedagogům, neurologům, pediatrům i rodičům postižených dětí. Tato výjimečně zdařilá a moderní publikace o dětském autismu by především neměla chybět v knihovně žádného dětského psychiatra.

Prof. MUDr. Ivana Drtílková, CSc.